

JUDIKATURA

K REKODIFIKACI

VĚCI V PRÁVNÍM SMYSLU

Sestavili: Petr Lavický, Petra Polišenská

- Nový občanský zákoník
- Věci v právním smyslu (úvodní výklad)
- Použitelná judikatura
- Důvodová zpráva
- Občanský zákoník (zák. č. 40/1964 Sb.)
- Občanský zákoník (zák. č. 141/1950 Sb.)
- Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937
- Obecný zákoník občanský

Wolters Kluwer
Česká republika

JUDIKATURA K REKODIFIKACI

VĚCI
V PRÁVNÍM SMYSLU

JUDIKATURA K REKODIFIKACI

VĚCI V PRÁVNÍM SMYSLU

Sestavili
Petr Lavický a Petra Polišenská

Wolters Kluwer
Česká republika

Vzor citace: Lavický, P.; Polišenská, P.: Judikatura k rekodifikaci. Věci v právním smyslu. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013, s. 412.

© Wolters Kluwer ČR, a. s., 2013

ISBN 978-80-7478-040-0 (brož.)

ISBN 978-80-7478-041-7 (e-pub)

OBSAH

Úvod	7
Věci v právním smyslu	8
Seznam zkratk	26

ČÁST I

Text nového občanského zákoníku	29
---------------------------------------	----

ČÁST II

Judikatura	43
1. Všeobecná ustanovení o věcech v právním smyslu	45
2. Rozdělení věcí	89
2.1. Hmotné a nehmotné věci	89
2.2. Movité věci	95
2.3. Nemovité věci	108
2.4. Zastupitelné věci	137
2.5. Věci zužitvatelné	143
2.6. Věci hromadné	144
2.7. Obchodní závod	161
2.8. Odštěpný závod, organizační složka podniku, provozovna	172
2.9. Obchodní tajemství	186
3. Součást věci a příslušenství věci	193
3.1. Součást věci	193
3.2. Příslušenství	273
4. Cenné papíry	317

ČÁST III

Přílohy	377
Důvodová zpráva k novému občanskému zákoníku	379
Občanský zákoník z roku 1964	395
Občanský zákoník z roku 1950	396
Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937	397
Obecný zákoník občanský	400
Věcný rejstřík k vybrané judikatuře	404

ÚVOD

Nový občanský zákoník byl loni publikován ve Sbírce zákonů pod č. 89/2012 Sb. (dále jen „NOZ“), přičemž jeho účinnost byla stanovena k 1. 1. 2014 (§ 3081 NOZ). Zdá se, že toto datum bude dodrženo, přestože práce na nezbytných legislativních opatřeních v jiných právních odvětvích není zdaleka dokončena. V takové situaci lze očekávat, že zavádění nového právního režimu do praxe bude spojeno s mnoha (zbytečnými) problémy, včetně zásadního rozkolísání právní jistoty.

S blížícím se datem účinnosti rekodifikačních předpisů stoupá zájem právnícké veřejnosti o informace, které by tuto novou, velmi rozsáhlou úpravu přiblížily praxi. V současné době je k dispozici jen minimum publikací, které by se touto problematikou zabývaly, i když roste počet časopiseckých článků objasňujících dílčí otázky. Podle našeho názoru by to však mohla být zejména judikatura, vedle prvních komentářů nebo výkladů, která by mohla poskytnout vodítko při aplikaci nové právní úpravy. Z toho důvodu také vznikl projekt ucelené řady souborů judikatury provázející jednotlivé oblasti nového občanského zákoníku. Tato řada by v prvních letech účinnosti NOZ poskytovala pomoc soudům, advokátům i nejširší právnícké veřejnosti.

Realizace této myšlenky se ujalo nakladatelství Wolters Kluwer ČR, a. s., jež bude během příštích let vydávat svazky přehledů judikatury, obsahující rozhodnutí českých, československých a případně i slovenských soudů, učiněných sice za jiného právního stavu, avšak dle názoru autorů přehledu použitelných i pro právní vztahy řídicí se novým občanským zákoníkem.

Každý svazek této řady tak uživateli nabídne:

- Právní úpravu obsaženou v novém občanském zákoníku
- Judikaturu
- Důvodovou zprávu
- Občanský zákoník (zákon č. 40/1964 Sb.)
- Občanský zákoník (zákon č. 141/1950 Sb.)
- Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937
- Obecný zákoník občanský

Jednotlivé svazky budou rovněž provázeny úvodním textem, který kromě srovnání dosavadní i nové úpravy upozorní i na zásadní odlišnosti a specifika nového občanského zákoníku.

VĚCI V PRÁVNÍM SMYSLU

1. Dosavadní stav

Vedle problematiky právních subjektů, subjektivních práv a povinností je další klíčovou oblastí obecné části občanského práva hmotného, potažmo celého soukromého práva, kategorie předmětu soukromoprávních vztahů.

Panující doktrína rozlišuje dvojí předmět občanskoprávních vztahů:

- primární či přímý předmět, kterým je lidské chování spočívající v *dare, facere, omittere* či *pati*;
- sekundární či druhotný předmět, jímž je to, k čemu se lidské chování vztahuje.

Předmět občanskoprávních vztahů v druhém významu upravoval občanský zákoník z roku 1964¹ v § 118 a násl. Rozeznával čtyři druhy předmětů: věci, práva, jiné majetkové hodnoty, jakož i byty a nebytové prostory.

Pojem věci občanský zákoník výslovně nereguloval. Literatura ani judikatura však nikdy nepochybovala o tom, že věcmi v právním smyslu se rozumí toliko hmotné předměty, které jsou ovladatelné a užitečné.² Ovladatelnost i užitečnost (způsobilost sloužit potřebám lidí) se chápala nikoliv subjektivně, nýbrž objektivně.

Charakteristický znak dosavadní úpravy představovalo rovněž ustanovení § 120 odst. 2 obč. zák., podle nějž stavba není součástí pozemku. Tím byl vyjádřen odklon od zásady *superficies solo cedit*, na základě níž se trvalé stavby považovaly naopak za součást pozemku.

Subjektivní práva byla předmětem občanskoprávních vztahů, pokud to jejich povaha připouštěla (§ 118 odst. 1 obč. zák.), a také připouštěla-li to povaha právního vztahu.³ Povaha nepřipouštěla, aby předmětem soukromoprávních vztahů byla osobní práva. Naproti tomu práva majetková předmětem právních vztahů zásadně být mohla (zejména pohledávky). Výjimečné postavení mělo z tohoto hlediska právo vlastnické. Samozřejmě i s ním bylo možno disponovat, avšak za předmět právního vztahu se nebralo vlastnické právo, ale věc, která byla jeho předmětem.

Literatura důvodně poukazovala na to, že mezi předměty je nutno počítat i dluhy, jak to dokládají např. instituty převzetí dluhu či přistoupení k závazku.⁴

Byty a nebytové prostory byly předmětem občanskoprávních vztahů, pokud byly vymezeny jako jednotky podle zákona o vlastnictví bytů.

¹ Dále též „obč. zák.“.

² Tento závěr se – z hlediska normativního – dovozoval nejen z občanského zákoníku samotného, ale i s ohledem na kontinuitu s § 23 občanského zákoníku z roku 1950, jakož i vzhledem k souběžně přijímanému a účinnému § 13 zákoníku mezinárodního obchodu.

³ Knapp, V.; Knappová, M. (aktualizoval a doplnil Mikeš, J.) in Švestka, J.; Dvořák, J. a kol. *Občanské právo hmotné I.* 5. vydání. Praha : Wolters Kluwer ČR, a. s., 2009, s. 249.

⁴ *Ibidem*.

Kategorie jiných majetkových hodnot představovala sběrnou skupinu, do níž spadaly předměty, jež nebylo možno podřadit pod žádnou z ostatních tří skupin. Jednalo se tedy o takové majetkové hodnoty, které nebyly ani věcmi v právním smyslu, ani subjektivními právy či povinnostmi (pohledávkami a dluhy), ani byty nebo nebytovými prostory. Mohlo tak jít pouze o majetkové hodnoty nehmotné povahy.⁵

2. Koncepční změny a důvody k nim vedoucí

a. Přehled

Nový občanský zákoník přináší mnohé změny. Jednou z těch, které budou mít dalekosáhlý dopad nejen teoretický, ale především praktický, je odlišné pojetí předmětů občanskoprávních vztahů (viz § 489 a násl. NOZ). Je namístě vyzdvihnout především tyto tři změny:

- opuštění úzkého pojetí věci v právním smyslu, omezeného toliko na hmotné předměty, a naopak příklon k pojetí širokému, v rámci něž se mezi věci v právním smyslu zahrnují i předměty bez hmotné podstaty. V důsledku toho se již nediferencuje mezi jednotlivými druhy předmětů občanskoprávních vztahů, jako tomu bylo doposud; pojem věci v právním smyslu totiž vyplňuje téměř celý rozsah kategorie předmětů občanskoprávních vztahů;
- mezi věci v právním smyslu se již nebudou počítat živá zvířata;
- opětovně zavedení principu *superficies solo cedit*.

b. Změna koncepce pojmu věci

Široké pojetí věci je vyjádřeno v § 489 NOZ, jenž považuje za věc v právním smyslu „*vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí*.“ Nový občanský zákoník tak upouští od úzkého pojetí pojmu věci, jež zastávají kupř. kodifikace německá, řecká či nizozemská, a naopak se inspiruje obecným zákoníkem občanským,⁶ v jehož § 285 se pravidlo: „*Všechno, co od osoby je rozdílné a slouží k potřebě lidí, sluje věc v právním smyslu*.“⁷ Věci taky byly nejen předměty hmotné, ale i nehmotné, tj. zejména práva, ale kupř. i práce; viz § 303 o. z. o., jenž jako ocenitelnou věc zmiňuje práci ruční a práci hlavou.⁸

⁵ V podrobnostech k dosavadnímu stavu viz učebnice občanského práva hmotného a komentáře k občanskému zákoníku, jakož i literaturu v nich citovanou.

⁶ Dále též „o. z. o.“.

K různým pojetím věci z komparativního hlediska a k vztahu pojmu věci k pojmu majetku, jmění či majetkových práv srov. von Bar, Ch.; Drobnič, U. *Study on Property Law and Non-contractual Liability Law as they relate to Contract Law*. s. 309–312. Dostupné z http://ec.europa.eu/consumers/cons_int/safe_shop/fair_bus_pract/cont_law/study.pdf.

⁷ Obdobně § 80 vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937: „*Majetková práva se týkají věci v právním smyslu. Věci v právním smyslu je vše, co je rozdílné od člověka a slouží k potřebě lidí*.“

⁸ Krčmář ohledně tohoto ustanovení vyslovuje pochybnost, zda je konzistentní s pravidlem, dle něž věcí je jenom to, co je od člověk odlišné. Viz Krčmář, J. (doplnil Andres, B.) *Právo občanské I. Výklady úvodní a část všeobecná*. 4. vydání. Praha : Knihovna sborníků věd právních a státních, 1946, s. 175.

Motivaci k odchylnému pojetí věci v právním smyslu vysvětluje důvodová zpráva takto: „*Osnova se přiklání k širokému pojmu věci a opouští materialistické a pozitivistické hledisko druhé poloviny 19. stol., které u nás bylo zavedeno v r. 1950 pod vlivem německého a zejména sovětského právního nazírání a uchovalo se do současné doby. Široké vymezení zahrnující pojmově jako věci v právním smyslu věci hmotné i nehmotné (např. předměty spadající do kategorií průmyslového a jiného duševního vlastnictví, zaknihovaných cenných papírů, investičních nástrojů typu opcí, swapů, futures nebo forwardů atd.) vyhovuje lépe praktické potřebě i hledisku zdejšího ústavního pořádku. Je třeba vzít v úvahu, že různé speciální zákony prolomily zdejší civilistické dogma, podle něhož mohou být ve vlastnictví jen věci hmotné: např. zákon o ochranných známkách, zákon o průmyslových vzorech, zákon o podnikání na kapitálovém trhu, obchodní zákoník a další. Hlavně je však nutné uvážít, že navržené pojetí věci v právním smyslu a způsobilého předmětu vlastnictví plně konvenuje čl. 11 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a odpovídá i pojetí mezinárodních smluv na ochranu vlastnictví a řadě nadnárodních úprav, které např. i pohledávky chápou jako věci ve smyslu práva.*“ Lze tedy shrnout, že hlavní důvody změny mají spočívat v:

- opuštění materialistického a pozitivistického hlediska
- praktických potřebách
- hledisku ústavního pořádku (čl. 11 Listiny základních práv a svobod,⁹ mezinárodní smlouvy chránící vlastnické právo) a nadnárodním úpravám
- pojetí předmětu vlastnického práva ve zvláštních předpisech.

K tomu je však nutno dodat, že široké pojetí věci v § 285 o. z. o. bylo jedním z projevů přirozenoprávního racionalismu, na němž byl obecný zákoník občanský postaven. Tento právně filosofický směr, k němuž se hlásí i nový občanský zákoník v § 22,¹⁰ nelze odtrhovat od historických, společenských, filosofických a kulturních podmínek dané doby. Výstižně připomíná Sedláček, že smyslem definice obsažené v § 285 o. z. o. bylo oddělit lidskou osobnost od věci; proto je nutno vykládat toto ustanovení ve spojení s § 16 o. z. o.: „*Vůdčí myšlenkou je entelechie lidské osobnosti, že tato ani podle právního řádu nemá býti prostředkem pro druhého člověka. Jde o reakci proti nevolnictví, které nedávno před tím bylo v našich zemích zrušeno a které např. v Haliči de facto bylo zachováno i v době zavedení obč. zák.*“¹¹ Stanovoval-li tedy § 285 o. z. o., že věcí je všechno, co je rozdílné od osoby, chtěl tím především vyjádřit, že člověk nemůže být za žádných okolností objektem, ale jediné subjektem práv a povinností, tedy osobou ve smyslu § 16 o. z. o.

Změnou společenských poměrů lze vysvětlit i to, proč pozdější kodifikace, jak upozorňuje rakouský civilista Schauers, toto přirozenoprávní pojetí věci nepřevzaly a proč vycházejí z užší definice, omezené na hmotné předměty (§ 90 BGB, čl. 2 II nizozemského obč. zák., čl. 45 polského obč. zák.). Poukazuje rovněž na okolnost,

⁹ Dále též „Listina“.

¹⁰ Rozum však již k poznání obsahu přirozeného práva nestačí, a proto si bere citované ustanovení na pomoc cit.

¹¹ Sedláček, J. *Občanské právo československé. Všeobecné nauky*. Brno, 1931. Citováno dle reprintu vyšlého v nakladatelství Wolters Kluwer ČR v roce 2012, s. 202.

že o. z. o. používá pojem věci na mnoha místech v užším smyslu, a proto je nutno jej vykládat úzce.¹² Přitakává pouze tomu, že širší pojetí věci usnadňuje koupi energie, nikoliv však kupř. prodej podniku.¹³

Dle NOZ však i tato výhoda padá. Energie je bezpochyby ovladatelnou přirozenou silou. Tuto kategorii předmětů NOZ výslovně odděluje v § 497 od věcí nehmotných. Na ovladatelné přírodní síly, s nimiž se obchoduje, se mají užít přiměřeně ustanovení o věcech hmotných. Plyne z toho tedy, že energie nejsou nehmotnou věcí, a proto rozšíření pojmu věci v právním smyslu i na předměty bez hmotné podstaty je co se týče energií zcela bez významu.

Rovněž v režimu nového občanského zákoníku bude nutno rozlišovat, zda v konkrétním ustanovení jde o věc v užším nebo širším smyslu. Výslovně na to koneckonců upozorňuje samotný občanský zákoník v úvodním ustanovení k věcným právům: „*Ustanovení této hlavy se použijí na věci hmotné i nehmotné, na práva však jen potud, připouští-li to jejich povaha a neplyne-li ze zákona něco jiného*“ (§ 979 NOZ).

S někdejší významem § 285 o. z. o. ve spojení s § 16 o. z. o. je úzce propojeno i „hledisko ústavního pořádku“, na nějž se důvodová zpráva také odvolává. Právě ústavním pořádkem, jakož i mezinárodními smlouvami chránícími základní práva a svobody, je totiž jednoznačně garantováno postavení člověka jakožto subjektu práv a povinností. Viz kupř. čl. 1 odst. 1, čl. 3 odst. 1, čl. 5 a další články Listiny nebo čl. 4 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a další dokumenty o základních právech a svobodách. V době osvícenského absolutismu, do níž spadá obecný zákoník občanský, taková ústavní či mezinárodní ochrana základních práv a svobod neexistovala, a proto měla citovaná ustanovení v civilním kodexu svůj smysl. Funkci, kterou kdysi plnila, však v dnešní době plní ustanovení o základních právech a svobodách, a není tedy nejmenšího důvodu, aby občanský zákoník vyjadřoval totéž. Podstatně jiné jsou rovněž společenské poměry; nevolnictví již dnes není tak aktuálním problémem, jakým bylo v dobách přijímání obecného zákoníku občanského.

Okolnost, že čl. 11 odst. 1 Listiny se zmiňuje o vlastnictví majetku, který chápe široce, rovněž není sama o sobě důvodem pro změnu koncepce pojmu věci. Formulace tohoto článku je zjevně inspirována čl. 17 odst. 1 Všeobecné deklarace lidských práv. Deklarace, stejně jako jiné mezinárodní prameny, jichž se dovolává důvodová zpráva, jsou však vždy vedeny snahou o dosažení pro všechny zúčastněné státy akceptovatelného kompromisu mezi různými národními koncepcemi tak, aby byla na mezinárodní úrovni zajištěna co nejširší ochrana majetkové sféry fyzických a právnických osob, a to zdaleka nejen v soukromoprávních vztazích. Úsilí o hledání kom-

¹² Obdobný názor uvádí autor známého komentáře Klang, jehož cituje Barta, H. *Zivilrecht: Grundriss und Einführung in das Rechtsdenken*. Wien : WUV-Univ.-Verl., 2004, s. 534. Kniha je dostupná elektronicky na adrese <http://www.uibk.ac.at/zivilrecht/buch/>. Na terminologickou nejednotnost poukazyval i Krčmář. Viz Krčmář, J. Op. cit., s. 174.

¹³ Schauer, M. Všeobecný občanský zákoník – charakteristické rysy, perspektivy a současný stav. In Dvořák, J.; Malý, K. a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2011, s. 35, 50.

promisu vede k různým výsledkům, jak dokládá čl. 1 Dodatkového protokolu č. 1 k Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod, v němž na rozdíl od Všeobecné deklarace není o vlastnictví ani zmínka. Lze proto spíše uvažovat o tom, zda – coby ustanovení určené výlučně pro český právní řád – není nevhodně stylizován samotný čl. 11 Listiny. Mechanické opisování textů z různých pramenů zjevně nemusí přinést ten nejlepší výsledek; to platí nejen pro vztah Všeobecné deklarace a Listiny, ale i pro nový občanský zákoník a jeho inspirační zdroje.

Odkazuje-li se v důvodové zprávě na jiné vnitrostátní předpisy, lze namítnout, že by mělo platit, že terminologii určuje základní předpis a ty zvláštní by se mu měly přizpůsobovat, a nikoliv naopak. U těchto speciálních právních předpisů si lze ale všimnout jiného problému. Věc v právním smyslu je pojmem, s nímž se pracuje nejenom v soukromém právu, ale prakticky v celém právním řádu. Zavedení nové koncepce proto bude mít dalekosáhlé dopady ve všech právních odvětvích. Mají-li tedy nově k věcem v právním smyslu náležet i nehmotné předměty, zejména práva, je zapotřebí promítnout to kupř. v úpravě exekucí: exekuce prodejem movitých věcí a nemovitostí počítala pouze s postihem hmotných předmětů, nikoliv práv. Je-li vedena exekuce na práva, je struktura řízení zcela odlišná, než postižují-li se hmotné předměty. Obdobně je nutno posoudit dopady nové koncepce i v dalších odvětvích.¹⁴

Praxe teprve ukáže, zda za nastíněné situace skutečně může mít široká koncepce věci praktickou užitečnost, jak si slibuje důvodová zpráva.¹⁵ Po stránce teoretické nelze motivy ke změně uváděné v důvodové zprávě považovat za přesvědčivé.

c. Nech brouka žít...

Další změnou, k níž se občanský zákoník uchýlil, je vynětí živých zvířat z pojmu věci (§ 494 NOZ). K takovému kroku přistoupily v relativně nedávné době i jiné občanské zákoníky. Podle průběhu debaty při projednávání návrhu občanského zákoníku v Poslanecké sněmovně, jež se točila především právě okolo této otázky, by se mohlo téměř zdát, že podřazení zvířat pod pojem věci či naopak jejich vynětí z tohoto pojmu je tím nejdůležitějším, co občanský zákoník reguluje. Argumentace zastánců nakonec přijaté změny se opírala o zahraniční úpravy, jakož i o rozdíl mezi zvířetem jako živým

¹⁴ Trestněprávními souvislostmi se zabývá Kratochvíl, V. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku a v platném trestním zákoníku. *Právní rozhledy*, 2011, č. 19, s. 706 a násl. Občanskoprávní a trestněprávní pojetí věci si dle jeho mínění padlo do náruče, byť by se na první pohled mohlo zdát, že přinese problémy. Z důkladného rozboru, který autor podává, je však zřejmé, že věc v právním smyslu z hlediska občanského zákoníku je něco jiného, než z hlediska trestního zákona. Trestní zákon rozlišuje mezi hmotnou věcí v § 134 odst. 1 a jinou majetkovou hodnotou v odstavci druhém tohoto ustanovení; jiná majetková hodnota tedy v jeho pojetí není věcí v právním smyslu, zatímco podle občanského zákoníku věcí (nehmotnou) je. Jiným příkladem je analýza dopadů pravidla, že zvíře není věcí, na posuzování přímého pachatelství, jehož vyústění spočívá v konstatování, že „*patrně nezbude, než řešení této otázky, pokud vyvstane, opřít o § 134 odst. 1, podle něhož věcí v trestněprávním smyslu je i živé zvíře*”.

¹⁵ Nesouhlas s novou koncepcí vyjadřují rovněž Stuna, S.; Švestka, J. K pojmu věc v právním smyslu v návrhu nového občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2011, č. 10, s. 366 a násl.

tvorem na straně jedné, a neživými předměty na straně druhé. Druhý argument vystihuje rakouský civilista Bydlinky – jenž sám není zastáncem vynětí zvířat z pojmu věci – mottem „*pes je více než cihla*“.¹⁶ Obdobně smýšlí i hlavní redaktor NOZ: „*živé zvíře není totéž, co židle nebo stůl*“.¹⁷ A na stejnou notu je koneckonců laděna píseň označená v nadpisu této pasáže, kterou ve známém velkofilmu Trhák zpívá řezník Lenský.

Ani jeden z uvedených důvodů není přesvědčivý.

Okolnost, že i zahraniční občanské zákoníky obsahují obdobná pravidla, ještě sama o sobě není důvodem pro jejich automatické převzetí.¹⁸ Ani v zahraničí nejsou tato ustanovení jednoznačně přijímána a jsou podrobována kritice.

Odmítání pravidla, dle něž zvíře není věcí, však v žádném případě není vedeno snahou popírat okolnost, že zvíře je smysly nadaný živý tvor, že mezi ním a člověkem mohou vznikat hluboké citové vazby, že jej nelze vystavovat fyzickému či psychickému strádání atd. Poukazuje se tím toliko na okolnost, že pojem věci v právním smyslu není totožný s pojmem věci v běžném chápání,¹⁹ a na specifickou funkci, kterou pojem věci v právním smyslu plní. Věc v právním smyslu je jedním z druhů předmětů soukromoprávních vztahů. Jeho funkcí není určit, co má být v běžném lidském životě považováno za věc, ale umožnit určité majetkové hodnoty využívat či s nimi nakládat, tedy realizovat jejich užitnou či směnnou hodnotu. Argumentuje-li se tedy tak, že zvíře má být věcí v právním smyslu, míří se tím právě na fakt, že zvíře může být předmětem vlastnického práva, že jej lze prodat, darovat atd. Neříká se tím však, že zvíře je věcí ve smyslu, jak se pojem věci obvykle chápe v obecném jazyku, tedy jako neživý předmět. Argumentace poukazující na rozdíly mezi cihlami a věcmi, zvířaty a stoly či židlemi, je tak zcela nekorektní, neboť srovnává pojmy, které jsou ve skutečnosti nesrovnatelné.

Lze proto zcela souhlasit s názorem renomovaných civilistů Švestky a Stuny, považujících novou úpravu obdobně jako mnozí zahraniční autoři pouze za „*emocionální deklamaci bez skutečného významu pro soukromoprávní oblast*“. Výstižně přitom zdůrazňují, že „*účinná právní ochrana zvířatům se nezajišťuje tím, že sám soukromoprávní předpis prohlásí, že zvířata nejsou věci, nýbrž odpovídajícími specifickými veřejnoprávními předpisy*“.²⁰ Uznání tohoto názoru však patrně od občanského zákoníku, jenž je

¹⁶ Bydlinky, P. *Bürgerliches Recht*. 5. vydání. Wien – New York : Springer, 2010, s. 39. Naproti tomu Barta v § 285a ABGB vidí potvrzení toho, že mezi právním subjektem a právním objektem existují určité přechodné jevy. Barta, H. Op. cit., s. 536. K tomu srov. též článek Müllerová, H. Mohou mít zvířata práva? Vývoj konceptu právní subjektivity a právní postavení zvířat. *Právník*, 2012, č. 10, s. 1074 a násl.

¹⁷ Eliáš, K. Objekt vlastnického práva a návrh občanského zákoníku (Také o abstrakci v juristickém myšlení). *Právní rozhledy*, 2011, č. 11, s. 410 a násl.

¹⁸ Shodně Stuna, S.; Švestka, J. Op. cit., s. 366 a násl.

¹⁹ Jak na to poukazuje kupř. Remunda, I. Živé zvíře opravdu není věc? *Právní rozhledy*, 2011, č. 15, s. 560.

²⁰ Stuna, S.; Švestka, J. Op. cit., s. 366 a násl. dospívají k závěru, „*že navrhované řešení nebude představovat ani pro právní praxi ani pro samotné fyzické a právnické osoby, které si již zvykly za více jak 50 let na užší pojetí věci v právním smyslu, a jejichž zájmy by měly zůstat v popředí, přínos, nýbrž naopak zdroj tápání a s tím spojenou nežádoucí právní nejistotu*“.

založen na víře v nezávislost uplatňování soukromého a veřejného práva (§ 1 odst. 1 NOZ), nelze očekávat.

Ani zavedení pravidla, že zvíře není věcí (v právním smyslu), nemůže obejít to, že zvířata pořád budou předmětem soukromoprávních vztahů. Občanský zákoník to řeší konstatováním, že živé zvíře sice není věcí, avšak ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.²¹ Výsledek aplikace pravidla v konkrétním případě bude tedy prakticky tentýž, jako by se zvíře považovalo za věc v právním smyslu, avšak nakládat s ním by se mohlo jenom s ohledem na to, že jde právě o živé zvíře. Zjevně však utrpěla vnitřní konzistentnost občanského zákoníku, neboť vynětí živých zvířat z pojmu věci se do ostatních ustanovení zákona nijak nepromítlo. K tomu viz příklady uváděné v kapitole 3.a.

d. Superficies solo cedit

Konečně poslední zásadní změnou je opětovné zavedení principu *superficies solo cedit*. Podle dosavadního stavu nebyla stavba součástí pozemku, a to nejen stavba movitá, ale i nemovitá. Vlastníkem pozemku a vlastníkem stavby na něm stojící tak mohly být dvě rozdílné osoby. Naproti tomu podle nového občanského zákoníku má platit, že stavba bude zásadně součástí pozemku (§ 506 NOZ), a tedy vlastník pozemku má být též vlastníkem této stavby.

3. Stručný rozbor nové právní úpravy

a. Pojem věci v právním smyslu

Díl první (§ 489 až § 495 NOZ) obsahuje ustanovení, která jsou věnována pozitivnímu i negativnímu vymezení pojmu věci v právním smyslu, veřejnému statku, plodům a užitkům, ceně věci, majetku, jmění. Použitelná judikatura k těmto ustanovením je zařazena pod čísla 1 až 18; k tomu srov. část I, v níž jsou u příslušných ustanovení zákona označeny judikáty, které se k nim vztahují.

Podle § 489 NOZ je věcí vše, co je rozdílné od osoby (fyzické i právnické) a slouží potřebě lidí. Jedná se o hmotné, ale též o nehmotné předměty, tedy o práva (povinnosti) a jiné věci bez hmotné podstaty (§ 496 odst. 2 NOZ). Důvodová zpráva připomíná předměty průmyslového a jiného duševního vlastnictví, zaknihované cenné papíry a investiční nástroje typu opcí, swapů, futures nebo forwardů. Široké pojetí věci v právním smyslu, zahrnující jakožto nehmotné předměty rovněž práva, vede k otázce, zda lze uvažovat rovněž o vlastnictví pohledávek, resp. obecněji práv. Obecný zákoník občanský, z něhož je koncepce věci převzata, se na jednom místě o vlastníku pohledávky dokonce výslovně zmiňuje; viz jeho § 1424 („*Dlužnou částku jest zapraviti věřiteli nebo*

²¹ Z toho důvodová zpráva dovozuje, že nelze dát do zástavy psa, který lpí na svém pánovi, neboť pes by byl vydán zástavnímu věřiteli jako osobě cizí a tím vystaven stresu. Barta zase poukazuje na nepřipustnost „(právně)sadistické exekuce“ proti domácím zvířatům, a to zejména v případě starších lidí. Barta, H. Op. cit., s. 537.

jeho zmocněnci k přijetí způsobilému nebo tomu, koho soud uznal za vlastníka pohledávky.“). Navzdory tomu v rakouské nauce převládá mínění stavějící se k vlastnictví pohledávek negativně.²² Teoretické poznatky velí tento závěr akceptovat i pro nové české soukromé právo; oporu v textu zákona lze hledat v § 979 NOZ, podle nějž se ustanovení o věcných právech použijí na subjektivní práva jenom tehdy, připouští-li to jejich povaha a neplyne-li ze zákona něco jiného. Okolnost, že ten, kdo má právo na plnění (pohledávku), je věřitelem, a nikoliv vlastníkem, plyne přímo z § 1721 NOZ.²³

Lidské tělo (živé či mrtvé) není věcí v právním smyslu.²⁴ Stejně tak nejsou věcmi ani části lidského těla, a to ani kdyby byly od těla odděleny (§ 493). Za věci se nepovažují ani umělé části těla, jako protézy, implantáty či plomby. Nejde totiž o předměty rozdílné od osoby, neboť jsou s osobou spojeny.²⁵ Pokud ovšem částí těla nebudou, není důvod je nepovažovat za věci v právním smyslu.

Části lidského těla, které lze bezbolestně odejmout bez znecitlivění a které se přirozenou cestou obnovují, se však považují za movité věci (§ 112 NOZ). Movitými věcmi se však mohou stát teprve tehdy, až budou od lidského těla odděleny. Obdobně to platí i o tom, co má původ v lidském těle (§ 111 odst. 3 NOZ), tedy kupř. o krvi nebo spermatu.

Obrat „vše, co je rozdílné od osoby“, nelze chápat doslovně. Ačkoli to NOZ výslovně nestanovuje, nemůže být pochyb, že věc je majetkovou hodnotou, a tedy že hmotné nebo nehmotné předměty, které majetkovou hodnotu nemají, věcmi v právním slova smyslu nejsou. Vládní návrh občanského zákoníku z roku 1937 tuto podmínku dokonce stanovoval výslovně: věci jsou jenom takové předměty, kterých se mohou týkat subjektivní majetková práva.

Ze samotného občanského zákoníku vyplývá, že věci v právním smyslu nejsou živá zvířata (§ 494 NOZ), přestože i ony tvoří výšeč toho, co je rozdílné od osoby. Předmětem občanskoprávních vztahů však živá zvířata být mohou. Ustanovení o věcech se na ně použijí obdobně v rozsahu, ve kterém to neodporuje jejich povaze.

²² Barta, H. Op. cit., s. 537. To platí již od dob Randových. Srov. Randa, A. *Právo vlastnické dle rakouského práva v pořádku systematickém*. 7. nezměněné vydání podle 6. vydání redigovaného A. Kasandou. Praha : Česká akademie pro vědy, slovesnost a umění, 1922, s. 22. Citováno dle reprintu vyšlého v nakladatelství Wolters Kluwer v roce 2008.

²³ Lze ovšem očekávat i jiné názory. Např. hlavní redaktor NOZ se „spolu s Zeilerem“ táže, v čem je rozdíl mezi vlastnictvím hmotného a nehmotného objektu; úvahu na toto téma končí odsudkem „zdejší civilistické nauky“ (ačkoliv příklady, které uvádí, nebere z nauky, ale z různých právních předpisů), která se jen snaží „přehlížet a vytlačovat na periferii vše, co není s to vstřebat skrze vlastní myšlenkové bariéry“. Posléze konstatuje, že „pohledávka je však také jako majetkový objekt a věc v právním smyslu součástí věřitelova jmění, a tedy i objekt jeho vlastnictví. Proto je věřitel vůči zásahům třetích osob chráněn možností se takovým zásahům bránit.“ Eliáš, K. Op. cit., s. 410 a násl. Věřitel je tedy dle tohoto názoru vlastníkem pohledávky, kterou patrně může vindikovat stejným postupem jako hmotný předmět. Názorně je tím demonstrováno, k čemu může směřování věcí a práv vést.

²⁴ Správně však Krčmář podotýká, že „mrtvolý z dávných dob (mumie, prehistorické nálezy) bude však pokládán za věc“. Krčmář, J. Op. cit., s. 175.

²⁵ Viz. Sedláček, J. Op. cit., s. 203. Bydlinký, P. Op. cit., s. 39.

Je otázkou, zda věcmi v právním smyslu jsou i energie. Do NOZ byl zařazen § 497, podle nějž se mají na ovladatelné přírodní síly, s nimiž se obchoduje, přiměřeně použít ustanovení o věcech hmotných. Důvodová zpráva si od tohoto ustanovení slibuje vyloučení názorového zmatku; je ovšem diskutabilní, zda přináší do této záležitosti jasno. Ustanovení § 496 a § 497 NOZ totiž nastolují situaci, kdy jsou vedle sebe upraveny věci hmotné, věci nehmotné a ovladatelné přírodní síly. Věcmi hmotnými ovladatelné přírodní síly nejsou, a to nejen podle jejich podstaty, ale i proto, že kdyby jimi měly z hlediska zákona být, nemusel by § 497 NOZ stanovovat, že se na ně ustanovení o hmotných věcech použijí toliko přiměřeně. Vzhledem k tomu, že věci jsou buď hmotné, nebo nehmotné, a třetí možnosti není, nabízí se dvě varianty: buď jsou ovladatelné přírodní síly nehmotnými předměty, nebo nejsou věcmi v právním smyslu vůbec, a představují tak samostatnou kategorii předmětů soukromoprávních vztahů. Proti oběma variantám lze vznášet výhrady. Prvá alternativa má slabé místo v tom, že se na ovladatelné přírodní síly použijí ustanovení o věcech hmotných, takže jejich podřazení pod kategorii věcí nehmotných v podstatě postrádá jakýkoliv význam. Proti druhé alternativě lze argumentovat rubrikou hlavy čtvrté i dílu druhého této hlavy, které samy za svůj předmět označují věci i jejich dělení, jakož i ustanovením § 489, tedy tím, že ovladatelné přírodní síly jsou částí toho, co je odlišné od osoby (tento argument lze oslabit poukazem na okolnost, že uvedené pravidlo neplatí důsledně, jak plyne ze shora podaného výkladu; viz živá zvířata). Bylo by možno snášet i další argumenty, a lze očekávat, že se tak v budoucnu stane.²⁶ Na tomto místě se přikláníme k závěru, že ovladatelné přírodní síly představují samostatné předměty soukromoprávních vztahů; nejsou-li hmotnými věcmi a odmítne-li se shora uvedený závěr o nich jako o věcech nehmotných pomocí redukce *ad absurdum*, jiná možnost ani nezbývá.

Hmotné i nehmotné předměty, které mají majetkovou hodnotu a nejsou vyloučeny z pojmu, jsou věcmi v právním smyslu, pokud slouží potřebám lidí. Rozumí se tím objektivní způsobilost přinášet především užitek, a to především užitek hospodářský, ale i jiný (např. estetický²⁷). Krom toho musí jít v souladu s dosavadní naukou o takové předměty, které jsou ovladatelné; u hmotných věcí to plyne výslovně z § 496 odst. 1 NOZ, u přírodních sil z § 497 NOZ.

Co se týče cenných papírů, bytů a nebytových prostorů, lze uvést následující:

Cenné papíry považuje NOZ za movitou věc, jak je patrné z § 1041 odst. 2 NOZ (*„Vydání movité věci, kterou nelze rozeznat podle odstavce 1, zejména jedná-li se o peníze nebo o cenné papíry na doručitele smíšené s jinými věcmi téhož druhu...“*). To platí jak pro listinné cenné papíry, tak pro cenné papíry zaknihované.

Byty a nebytové prostory jakožto jednotky již samostatnou kategorií předmětů občanskoprávních vztahů netvoří. NOZ jim přisuzuje povahu nemovitých věcí (§ 1159 a § 1158 odst. 2 NOZ). Podle § 1159 „jednotka zahrnuje byt jako prostorově

²⁶ Ze starších prací zde citovaných je zřejmé, že právní povaha elektrické energie byla trvalým problémem.

²⁷ Sedláček, J. Op. cit., s. 202.

oddělenou část domu a podíl na společných částech nemovité věci vzájemně spojené a neoddělitelné“. Jednotka je tedy specifickou kombinací hmotné a nehmotné podstaty (prostorově oddělené části domu a podílu na společných částech nemovitosti).

Byt ovšem může být též předmětem nájmu. V tomto smyslu je byt vymezen v § 2236 odst. 1 NOZ. Definice uvedená v tomto ustanovení klade důraz na faktický stav, tedy na určení a užívání místností či souboru místností k bydlení, a nikoliv na obsah kolaudačního rozhodnutí; tím má být dána najevo nezávislost uplatňování soukromého a veřejného práva (§ 1 odst. 1 NOZ). Plyne z toho, že veškerá judikatura, jež vymezení bytu pro účely nájmu odvíjela od obsahu kolaudačního rozhodnutí, je tím překonána. Totéž platí pro nebytové prostory, resp. pro prostory sloužící k podnikání (§ 2302 odst. 1 NOZ).

b. Veřejný statek

Veřejným statkem je věc určená k obecnému užívání (§ 490 NOZ).

Obecné užívání je institut správního práva, na jehož předpisy ostatně odkazuje důvodová zpráva, jakož i inspirační zdroje současné úpravy (o. z. o. a vládní návrh z roku 1937). Obecné užívání spadá pod nadřazený pojem veřejného užívání, jež věda správního práva²⁸ charakterizuje jako „*užívání všeobecně přístupných materiálních statků, které odpovídá jejich účelovému určení, předem neomezeným okruhem uživatelů. Smysl veřejného užívání nutno hledat v poskytování užitku, ve schopnosti „být užíván“*. V závislosti na vzniku právní možnosti veřejného užívání se rozlišují jeho dva druhy, a to obecné užívání a zvláštní užívání. Obecné i zvláštní užívání mají veřejnoprávní povahu – na konkrétní užití materiálního statku, který je určen k veřejnému užívání jednotlivými uživateli, nemá vliv projev vůle vlastníka.“ Jádrem veřejného užívání je dle této učebnice užívání vod a pozemních komunikací. Lze ostatně připomenout, že obecný zákoník občanský v § 287 příkladem počítal mezi veřejné statky „*silnice, veletoky, řeky, přístavy a břehy mořské*“.

Pro obecné užívání je dle této učebnice charakteristické, že

- právní možnost obecného užívání je dána přímo ze zákona; není k ní zapotřebí žádné aktivity správního orgánu. Správní akt ji však může dočasně omezit nebo vyloučit;
- užívání jedním uživatelem nesmí vylučovat z užívání ostatní potenciální uživatele.²⁹

Pro zvláštní užívání je dle citované práce naopak typické, že vzniká vždy konkrétní osobě na základě správního aktu vydaného příslušným správním orgánem.

Nový občanský zákoník s pojmem veřejného statku pracuje v § 1016, § 1047, § 1049 a v § 1260. Z judikatury se jej týkají rozhodnutí zařazená pod č. 11 až 13.

²⁸ Staša, J. in Hendrych, D. a kol. *Správní právo*. 8. vydání. Praha : C. H. Beck, 2012, s. 308 a násl.

²⁹ Podle Tilsche (*Občanské právo. Část všeobecná*. 3. vydání. Praha : Všehrd, 1925, s. 147) není užívání veřejného statku realizací subjektivního soukromého práva, ale pouze částí všeobecné svobody, kterou má každý; užívání je proto omezeno stejnou svobodou ostatních.

c. Plody a užitky věci

Plod je podle § 491 odst. 1 NOZ to, co věc pravidelně poskytuje podle své přirozené povahy, jak je dáno jejím obvyklým účelovým určením a přiměřeně k němu, ať s přičiněním člověka nebo bez něho. Učebnicovými příklady jsou ovoce, přírůstek dřeva v lese atd. Tradičně se jako příklad plodu uváděla i mláďata. S ohledem na to, že zvíře již není věcí, striktně vzato nemůže být ani mláďe plodem. Plod totiž pochází pouze z toho, co je věcí. V rozporu s tím však § 1073 odst. 1 NOZ mluví o plodech zvířat („*Plody, které vydává zvíře, náleží vlastníku zvířete.*“). Praktický dopad toho je nulový; ukazuje však, že ke změnám v obsahu právních pojmů je nutno přistupovat nadměrně obezřetně, aby nedocházelo k vnitřním rozporům v právním řádu, natož pak v jednom jediném právním předpisu.³⁰

Plody, které pozemek vydává sám od sebe, aniž je obděláván, náleží vlastníkovu pozemku. Totéž platí obdobně o přirozených plodech jiných nemovitých věcí (§ 1066 NOZ). Přirozený přírůstek movité věci náleží jejímu vlastníkovu (§ 1072 NOZ).

Podle § 1016 odst. 1 NOZ „*plody spadlé ze stromů a keřů na sousední pozemek náleží vlastníkovu sousedního pozemku. To neplatí, je-li sousední pozemek veřejným statkem.*“ Spadne-li jablko ze stromu na pozemek, který není veřejným statkem, stane se jeho vlastníkem vlastník pozemku (patrně v momentu, kdy jablko dopadne na zem). Otázka je, co když jablko nechce, ale naopak má za to, že by si soused měl nepořádek, který tím způsobil, odklidit. Spadne-li jablko na pozemek, který je veřejným statkem, jsou dvě interpretační možnosti: buď si jej může присвоjit každý, nebo se na vlastnickém právu původního vlastníka nic nemění.

Užitky (§ 491 odst. 2 NOZ) jsou to, co věc pravidelně poskytuje podle své právní povahy. Jde tedy o tzv. civilní plody (*fructus civiles*), jako kupř. úroky nebo úroky z prodlení.

d. Cena věci, majetek a jmění

Hodnota věci, lze-li ji vyjádřit v penězích, je její cena (§ 492 odst. 1 NOZ).

Cena věci se zásadně určí jako cena obvyklá. Jinak může určit smlouva nebo zákon. Ten pamatuje v § 492 odst. 2 NOZ na mimořádnou cenu, které se použije s přihlédnutím ke zvláštním poměrům nebo ke zvláštní oblibě vyvolané náhodnými vlastnostmi věci. S mimořádnou cenou počítá NOZ v § 1794 odst. 2.

Majetek je souhrn všeho, co osobě patří. Jde tedy o souhrn aktiv. Jmění je souhrn majetku a dluhů, tj. aktiva a pasiva (§ 495 NOZ). Občanský zákoník však tuto terminologii sám důsledně nedodržuje. Např. část šestá dílu třetího je nadepsána jako správa cizího majetku (§ 1400 a násl.), ačkoliv by správně rubrika měla znít správa cizího jmění.

Z judikatury viz rozhodnutí č. 16 až 18.

³⁰ Koncepcí, podle níž zvíře není věcí, přináší i jiné absurdity. Domyšlena do důsledků totiž kupř. znamená, že živé zvíře nemůže být předmětem vlastnického práva. Tím mohou být pouze věci (§ 1011 NOZ), mezi něž však zvíře nepatří. Přesto občanský zákoník na několika místech kalkuluje s vlastníkem zvířete, viz např. § 1014 odst. 1, § 1046 až 1049, § 1058, § 1059, § 1073, případně další.

e. Třídění věcí

Druhý díl hlavy čtvrté NOZ je věnován rozdělení věcí. Text zákona samozřejmě není vyčerpávající, a proto vedle druhů věcí, jež upravuje nový občanský zákoník, lze i nadále uznávat jiné druhy věcí.

Ustanovení § 496 NOZ rozlišuje věci hmotné a nehmotné. Důvodová zpráva k zákonu tvrdí, že definuje pouze věci hmotné, přičemž věci, které této definici nevyhovují, jsou věcmi nehmotnými. Ačkoli to možná byl původní úmysl redaktorů zákonného textu, výsledek je jiný, neboť § 496 NOZ ve skutečnosti pozitivně obsahově vymezuje oba pojmy.

- hmotnou věcí je ovladatelná část vnějšího světa, která má povahu samostatného předmětu;
- nehmotnými věcmi jsou práva, jejichž povaha to připouští, a jiné věci bez hmotné podstaty. Dřívější verze návrhu dodávaly podmínku „*kteřé lze právním jednáním převést na jiného*“; v přijatém znění zákona již převoditelnost nehmotných věcí vyjádřena není

Kritériem je tedy to, zda má věc hmotnou podstatu, či nikoliv. Tím se § 496 podstatně odlišuje od § 292 o. z. o., který za dělicí kritérium zvolil smyslovou vnímatelnost: „*hmotné věci jsou ty, které lze smysly vnímati; ostatní jsou nehmotné, jako právo lovit, chytat ryby a veškerá jiná práva*“. Blíží se tedy spíše § 82 vládního návrhu z roku 1937: „*Věci hmotné jsou kusy přírody podrobitelné lidské moci (soubory takových kusů), které mají povahu samostatných prostředků úkojných. Předpisů o věcech hmotných jest užití přiměřené na přírodní síly, s kterými se obchoduje. Věci nehmotné jsou zejména práva.*“

Práva mají být podle NOZ nehmotnou věcí tehdy, připouští-li to jejich povaha. Z tohoto hlediska nebudou věci především práva osobní povahy (zejm. hlava druhá části první a část druhá NOZ). Naopak nehmotnou věcí budou majetková práva, tedy zejména pohledávky. Vzhledem k tomu, že jejich uznání coby věcí v právním smyslu má především tu funkci, že mohou být předmětem právního styku, musí jít o majetková práva, která nejsou spojena s osobou jejich nositele, ale lze je převádět na jiné.³¹

Nehmotnou věcí však budou nejen práva, ale i dluhy. I s nimi lze totiž jako s majetkovými hodnotami disponovat, kupř. v rámci převzetí dluhu.

Věcmi bez hmotné podstaty, a tedy nehmotnými věcmi, jsou důvodovou zprávou připomínané předměty průmyslového a jiného duševního vlastnictví (autorská díla, vynálezy, užité vzory atp.), zaknihované cenné papíry a investiční nástroje typu opcí, swapů, futures nebo forwardů. K tomu je však nutno dodat, že nehmotnými věcmi budou nejenom tyto předměty, ale také práva k nim, pokud to jejich povaha

³¹ Tilsch považuje za nehmotné věci všechna práva s výjimkou práva vlastnického, neboť to se identifikuje se svým předmětem a považuje se proto za věc hmotnou. Viz Tilsch, E. Op. cit., s. 143. Naproti tomu Krčmář označuje názor, dle něž je vlastnické právo věcí hmotnou, za chybný. Krčmář, J. Op. cit., s. 176.

připouští. Mezi nehmotné věci bude nutno počítat i jiné nehmotné statky jako know-how, receptury, klientelu, a dále také činnost, jež je předmětem některých závazků.³²

Z judikatury k hmotným a nehmotným věcem srov. rozhodnutí č. 19 až 21.

Ovladatelné přírodní síly, s nimiž se obchoduje (tedy typicky energie), se v § 497 NOZ výslovně odlišují od hmotných i nehmotných věcí. Ustanovení o hmotných věcech se na ně použijí přiměřeně. K tomu viz shora.

Prakticky nejvýznamnější je však rozlišování věcí nemovitých a movitých (§ 498 NOZ). Změny, které nová úprava přináší, jsou zásadní a souvisí jak s jiným pojetím věci v právním smyslu, tak i s obnovením principu *superficies solo cedit*.

Nemovitými věcmi jsou dle § 498 odst. 1:

- pozemky
- podzemní stavby se samostatným účelovým určením (důvodová zpráva připomíná zřejmě pro Pražany metro a pro Jihomoravany vinné sklepy)³³
- věcná práva k pozemkům (jde tedy o nehmotné nemovité věci)
- práva, která za nemovité věci prohlásí zákon, jako se stalo v případě práva stavby (§ 1242 NOZ). Stavba vyhovující právu stavby je součástí tohoto práva, ale také podléhá ustanovením o nemovitých věcech. Výslovné prohlášení práva stavby za nemovitou věc nebylo zapotřebí, neboť systematicky je řazeno mezi věcná práva k věci cizí, a je tedy věcným právem k pozemku ve smyslu § 498 odst. 1 NOZ
- věci, o kterých (jiný) právní předpis stanoví, že nejsou součástí pozemku, a nelze-li je přenášet z místa na místo bez porušení jejich podstaty
- bytové jednotky (§ 1159 NOZ) – jednotka zahrnuje byt jako prostorově oddělenou část domu a podíl na společných částech nemovité věci vzájemně spojené a neoddělitelné. Jde tedy o kombinaci hmotného předmětu a nehmotné věci (práv, resp. podílu na nich).

Movitými věcmi jsou veškeré další věci, které nejsou nemovitostmi, ať již je jejich podstata hmotná nebo nehmotná (§ 498 odst. 2 NOZ). Kupř. pohledávka na zaplacení kupní ceny je nehmotnou movitou věcí.

Z judikatury k movitým a nemovitým věcem viz rozhodnutí č. 22 až 42.

Za zastupitelné považuje § 499 NOZ takové movité věci, které mohou být nahrazeny jinými věcmi téhož druhu. Nezastupitelné věci jsou vymezeny negativně, tedy jsou to všechny ostatní věci, jež nejsou zastupitelné. v pochybnostech, zda určitá movitá věc může být nahrazena jinou věcí téhož druhu, mají rozhodnout zvyklosti. Nej důležitějším představitelem nezastupitelných věcí jsou nemovitosti; ty nemohou být nikdy věcmi zastupitelnými. Z judikatury viz rozhodnutí č. 43 až 45.

³² Viz Stuna, S.; Švestka, J. Op. cit., s. 366 a násl.

³³ K podzemním stavbám viz Bílková, J. K podzemní stavbě jako samostatné věci v právním smyslu. *Právní rozhledy*, 2011, č. 12, s. 443 a násl. Spáčil, J. Poznámky k vlastnictví prostoru nad pozemkem a pod ním. *Právní rozhledy*, 2012, č. 7, s. 246 a násl.

Zužitelné jsou dle § 500 NOZ ty movité věci, jejichž běžné použití spočívá v jejich spotřebování, zpracování nebo zcizení (jídlo, pití, topivo, peníze), nebo které náleží ke skladu nebo k jinému souboru, pokud jejich běžné užití spočívá v tom, že jsou prodávány jednotlivě (tedy zboží na skladě). Ostatní věci jsou nezužitelné. Sem náleží vždy nemovitosti, a dále ty movité věci, které se běžným užíváním nespotřebovávají. Z judikatury viz rozhodnutí č. 46.

Hromadná věc (§ 501 NOZ) je tvořena souborem jednotlivých věcí, jejichž vlastníkem je jedna osoba a které jsou považovány za jeden předmět a jako takový nese společné označení. Tím se vyjadřuje okolnost, že jde o spojení více samostatných věcí souřadně tak, že dohromady mohou plnit vyšší úkol, než může plnit každá sama za sebe.³⁴ Učebnicovými příklady jsou knihovna, stádo, sklad zboží; někdy se uvádí i podnik, závod, pozůstalost nebo jmění.³⁵ Nejedná se však o věc hromadnou, nýbrž věc jednotlivou, pokud jednotlivé kusy nemají samy o sobě povahu „úkojného prostředku“, tj. neslouží potřebám lidí, ale pokud takovou vlastnost mají teprve v určitém množství (např. písek).³⁶ Z judikatury viz rozhodnutí č. 47 až 54.

Nový občanský zákoník nahrazuje výraz podnik obratem obchodní závod (§ 502 NOZ). Důvodem je především okolnost, že komunitární právo užívá pojem podnik ve více významech: k označení osoby či soutěžitele, nebo k vymezení prostoru. Obsahově je obchodní závod vystižen coby organizovaný soubor jmění (aktiv a pasiv – viz § 495 NOZ), který vytvořil podnikatel, a které z vůle podnikatele slouží k provozování jeho činnosti. NOZ stanoví vyvratitelnou domněnku, že k závodu náleží vše, co zpravidla slouží jeho provozu.

Zatímco obchodní zákoník výslovně podnik charakterizoval jako věc hromadnou (§ 5 odst. 2), NOZ takové ustanovení nemá. Zřejmě však nemá jít o věcnou změnu, neboť o povaze obchodního závodu jako hromadné věci se jednoznačně zmiňuje důvodová zpráva. Nepřímo to vyplývá i z § 1314 odst. 2 písm. a) NOZ („závod nebo jiná věc hromadná“).³⁷

Z judikatury k podniku (závodu) viz rozhodnutí č. 55 až 57.

Pobočkou je podle § 503 NOZ část obchodního závodu, která vykazuje hospodářskou a funkční samostatnost a o níž podnikatel rozhodl, že bude pobočkou. Pobočka, která je zapsána do obchodního rejstříku, se označuje jako odštěpný závod. Byť toto ustanovení systematicky patří do části regulující zastoupení, stanoví NOZ v § 503, že vedoucí odštěpného závodu je oprávněn zastupovat podnikatele ve všech záležitostech týkajících se odštěpného závodu. Z judikatury viz rozhodnutí č. 58 až 61.

Díl druhý hlavy IV je zakončen ustanovením věnovaným obchodnímu tajemství (§ 504). To tvoří konkurenčně významné, určitelné, ocenitelné a v příslušných kruzích

³⁴ Sedláček, J. Op. cit. s. 221.

³⁵ Tilsch, E. Op. cit., s. 151. Sedláček, J. Op. cit. s. 222. Krčmář, J. Op. cit., s. 180.

³⁶ Krčmář, J. Op. cit., s. 177.

³⁷ K závěru, že obchodní závod zůstává věcí hromadnou, se přiklání rovněž B. Havel. Viz Havel, B. Závod (podnik), věc hromadná a NOZ. *Rekodifikace & praxe*, 2012, s. 7 až 11.

běžně neodstupné skutečnosti, které souvisejí s obchodním závodem a jejichž „vlastník“ zajišťuje ve svém zájmu odpovídajícím způsobem jejich utajení. Z judikatury viz rozhodnutí č. 62 až 65.

f. Součást věci

Jak bylo shora avizováno, oproti předchozí úpravě součásti věci v obč. zák. se NOZ vrací k zásadě *superficies solo cedit*. Stavby tak – krom podzemních staveb se samostatným účelovým určením (§ 498 odst. 1 NOZ) a staveb dočasných (§ 506 odst. 1 NOZ) – již nebudou samostatným předmětem občanskoprávních vztahů, ale pouze součástí pozemku. Z toho plyne i nepoužitelnost veškeré judikatury týkající se staveb coby samostatných věcí, včetně otázky, kdy taková stavba jakožto předmět soukromoprávních vztahů vzniká atd.

NOZ obsahuje jednak obecné pravidlo, kterým vymezuje pojem součásti věci, a jednak zvláštní pravidla pro pozemky, stroje a inženýrské sítě.

Podle obecného pravidla stanoveného v § 505 NOZ, jež je recipováno z § 120 obč. zák., je součástí věci vše, co k ní podle její povahy náleží a co nemůže být od věci odděleno, aniž se tím věc znehodnotí. Kritéria jsou tedy dvě:

- povaha věci
- znehodnocení věci v případě oddělení součásti. Důraz se přitom klade na znehodnocení hlavní věci, a nikoliv na znehodnocení součástí.

Z judikatury viz rozhodnutí č. 66 až 75.

Zvláštní pravidla o součásti pozemku (§ 506 a § 507 NOZ) vyjadřují zásadu *superficies solo cedit*, tedy povrch ustupuje půdě. Součástí pozemku je

- prostor nad povrchem i pod povrchem, ovšem jenom do hloubky, resp. výšky, do níž je lidskou silou ovladatelný.³⁸ Součástí pozemku není nerostné bohatství, které je tvořeno ložisky vyhrazených nerostů (tzv. výhradními ložisky). To je vždy ve vlastnictví České republiky, i kdyby vlastníkem pozemku byl někdo jiný (viz § 3, § 5 horního zákona č. 44/1988 Sb.)
- stavby zřízené na pozemku³⁹ a jiná zařízení, s výjimkou staveb dočasných. Za dočasné stavby lze považovat ty, které nebyly provedeny s úmyslem, aby zůstaly trvale na pozemku.⁴⁰
 - Sedláček v citovaném díle sem řadí stavby, které s pozemkem trvale technicky nesouvisí (např. přenosné boudy nebo stavby zřízené k přechodnému účelu),

³⁸ Jde o převažující názor. Viz Sedláček, J. Op. cit., s. 216. Tilsch, E. Op. cit., s. 149, Krčmář, J. Op. cit., s. 181. Toto omezení nesdílel Randa, A. op. cit., s. 24., J. Spáčil (Op. cit., s. 246) a násl. poukazuje na to, že prostor nad povrchem nemůže být součástí věci v tradičním smyslu, neboť necháme-li stranou vzduch, zůstává jenom prázdný prostor, jenž je „pouhé nic“. Uzavírá proto, že „vlastník pozemku tedy není vlastníkem prostoru nad ním (ten není ani součástí pozemku), ale má právo opřít se proti neoprávněným zásahům do tohoto prostoru“.

³⁹ Pravidlo, dle něž je zásadně stavba součástí pozemku, se promítá i do právního režimu užití cizí věci pro stavbu na vlastním pozemku a pro stavbu na cizím pozemku (§ 1083 a násl.).

⁴⁰ Sedláček, J. Op. cit., s. 216–217

jakož i stavby, které zřídila pro svou potřebu třetí osoba, která s pozemkem dočasně hospodáří (pachtýř, usufruktář), a vlastníku nemají být po skončení hospodaření předány

- dočasnou bude i stavba zřízená na základě práva stavby, po dobu trvání tohoto práva. Po uplynutí doby se zřejmě stane součástí pozemku⁴¹
- podzemní stavby, krom podzemních staveb se samostatným účelovým určením (§ 498 odst. 1 NOZ). Taková stavba je samostatnou nemovitou věcí. Není-li podzemní stavba samostatnou nemovitou věcí, je součástí pozemku, a to i když zasahuje pod pozemek jiný
- to, co je zapuštěno v pozemku nebo upevněno ve zdech. Výjimkou jsou stroje nebo jiná upevněná zařízení, pokud do veřejného seznamu, v němž je nemovitá věc zapsána, byla se souhlasem jejího vlastníka zapsána též výhrada, že stroj není jeho vlastnictvím (§ 508 odst. 1 NOZ). Nebude-li taková výhrada zapsána do veřejného seznamu, stane se stroj součástí věci. Toto pravidlo bylo převzato z § 297a o. z. o., v němž znělo: „*Spojí-li se s nemovitou věcí stroje, nepokládají se za příslušenství, bude-li se svolením vlastníka nemovitosti ve veřejné knize poznamenáno, že stroje jsou vlastnictvím někoho jiného. Nahradí-li se těmito stroji jiné, které bylo pokládáno za příslušenství, vyhledává tato poznámka přivolení těch, jimž byla dříve práva v knihách zapsána. Poznámka pozbude svého účinku, když uplyne pět let po zápisu; konkursním řízením a nuceným dražebním řízením staví se běh lhůty.*“ Judikatura věnovala tomuto ustanovení pozornost poměrně intenzivní, včetně otázky, jaký vliv má upevnění stroje bez zapsání výhrady vlastnictví na vlastnické právo dosavadního vlastníka stroje
- rostlinstvo vzešlé na pozemku (nebylo-li od pozemku odděleno). Strom náleží vlastníku toho pozemku, z něž vyrůstá kmen. Roste-li na hranici pozemků různých vlastníků, je strom společný (§ 1067 NOZ). Při osetí pozemku cizím semenem nebo osázení cizími rostlinami náleží vlastníku pozemku, co takto přibude; rostliny mu však náleží až poté, co zapustí kořeny (§ 1088 odst. 1 NOZ)

Z judikatury viz rozhodnutí č. 76 až 89; zvláště ke strojům č. 90 až 106.

Součástí pozemku nejsou inženýrské sítě (§ 509 NOZ), bez ohledu na to, zda jsou vedeny nad pozemkem nebo pod ním. Inženýrskými sítěmi jsou

- vodovody a kanalizace
- energetické inženýrské sítě, tedy plynovody, teplovody a rozvody elektrické energie
- jiná vedení, čímž se myslí telekomunikační inženýrské sítě, tedy telefonní síť a síť kabelové televize.

Stavby a technická zařízení, která provozně souvisejí s inženýrskými sítěmi, se podle vyvratitelné domněnky považují za součásti inženýrských sítí.

g. Příslušenství věci

Pod rubrikou příslušenství věci upravuje NOZ jednak obecně příslušenství věci, a jednak obsahuje speciální pravidla pro zastavěné pozemky (§ 512 NOZ) a pro pohledávky (§ 513 NOZ).

⁴¹ Srov. Svoboda, E. in Tilsch, E. Op. cit, s. 150

Příslušenstvím věci je vedlejší věc (na rozdíl od součástí jde tedy o věc v právním smyslu), která má sloužit k trvalému užívání společně s hlavní věcí v rámci jejich hospodářského určení; proto se vedlejší věc někdy označuje také jako věc pomocná. Přechodným odloučením neztrácí vedlejší věc charakter příslušenství. Oproti dosavadní úpravě tak má být potlačen subjektivní prvek, a naopak zdůrazněno objektivní hledisko. Účel vedlejší věci je dán hospodářským určením věci hlavní a vedlejší, a budou-li přetrvávat pochybnosti, rozhodne zvyklost (§ 511 NOZ).

Sedláček⁴² spatřuje rozdíl mezi součástí a příslušenstvím v tom, že součást ztratila svoji individualitu a nemůže plnit jiný úkol než jako část celku, zatímco příslušenství může plnit i jiný úkol než jako vedlejší věc, aniž je tím poměr k věci hlavní porušen. Za příklad součástí domu uvádí klíč k domovním dveřím, neboť žádnou jinou funkci než otevírat domovní dveře nemůže. Příkladem příslušenství je mu naopak hasící náčiní či zařízení rolnické usedlosti (pluhy, rýče, motyky, stroje, traktor, dobytek), neboť oboje může sloužit k hašení či obdělávání jiných domů a usedlostí.

Vedlejší věc bude příslušenstvím jenom tehdy, bude-li mít stejný vlastnický režim jako věc hlavní, tj. stejného vlastníka či stejný okruh spoluvlastníků.

Ustanovení § 510 odst. 2 NOZ výslovně stanovuje vyvratitelnou domněnku, že se právní jednání a práva a povinnosti týkající se věci hlavní týkají i příslušenství. Neujednávají-li si tedy smluvní strany nic o příslušenství, bude příslušenství sdílet osud věci hlavní. V případě movitých věcí se o tom nepochybovalo. Stan movitých věcí však judikatura předvedla několik přemetů, až se ustálila na právním názoru vysloveném pod R 75/2004: „*Tvoří-li příslušenství věci hlavní nemovitost, může dojít k jeho převodu na jiného smlouvou, jen jestliže byla v této smlouvě vyjádřena vůle převést rovněž příslušenství. Pouze písemné vyjádření vůle převést příslušenství věci vytváří předpoklady pro zkoumání, zda tato vůle byla vyjádřena dostatečně určitě pro to, aby mohla vyvolat právní účinky sledované účastníky*“. Důvodová zpráva ohlašuje výslovný rozchod s citovaným rozhodnutím. I pro nemovitosti by tedy mělo platit, že není-li ujednáno něco jiného, převádí se spolu s věcí hlavní i její příslušenství.⁴³

Vzhledem k tomu, že stavba má být zásadně (s výjimkami shora uvedenými) součástí pozemku, a nikoliv samostatnou věcí v právním smyslu, nemohou být vedlejší věci sloužící trvalému užívání se stavbou součástí stavby (tedy vlastně součástí součástí), ale jsou součástí pozemku (§ 512 NOZ).

Z judikatury viz rozhodnutí č. 107 až 121.

Příslušenstvím pohledávky jsou úroky, úroky z prodlení a náklady spojené s jejich uplatněním (§ 513). Tím je převzat § 121 odst. 3 dosavadního občanského zákoníku.

⁴² Sedláček, J. Op. cit., s. 219.

⁴³ K otázce právního osudu příslušenství srov. zejména článek Spáčil, J. Sporné otázky institutu „příslušenství věci“. *Právní rozhledy*, 2010, č. 2, s. 39 a násl. a literaturu v něm citovanou.

Jedinou změnou je vypuštění poplatku z prodlení; i místo něj se bude uplatňovat úrok z prodlení.

Z judikatury viz rozhodnutí č. 122 až 131.

h. Cenné papíry

V dílu čtvrtém hlavy čtvrté je obsažena regulace základních aspektů cenných papírů. Vybraná rozhodnutí vztahující se k této oblasti jsou zařazena pod č. 132 až 161.⁴⁴

4. Poznámka k vybrané judikatuře a ke struktuře díla

Změny právní úpravy, které byly shora vyloženy, je zapotřebí mít na paměti při práci s judikaturou obsaženou v tomto svazku. V žádném případě se nelze domnívat, že veškerá dále uváděná rozhodnutí jsou v plném rozsahu použitelná i za nového právního stavu. K takovému závěru nelze dospět ani u rozhodnutí z doby nedávné, ani ohledně mnohem starších rozhodnutí ze sbírky Vážného. Sama okolnost, že NOZ se v mnohém u věcí v právním smyslu inspiroval v obecném zákoníku občanském, by k tomu bez dalšího neměla svádět; od přijetí těchto prvorepublikových rozhodnutí již uplynulo mnoho vody, a podstatně jiný je i současný svět a jeho právní řád. Rozhodnutí zařazená do tohoto svazku lze proto chápat především jako určitou výchozí inspiraci při výkladu nového občanského zákoníku. Měla by být pracovní pomůckou, a nikoliv něčím, co by mělo být bezmyšlenkovitě přebíráno.

Po technické stránce je tato publikace rozdělena do tří částí. Prvá obsahuje text příslušné partie NOZ spolu s odkazy na judikaturu, jež je shrnuta v části druhé, tvořící jádro této knihy. Jsou v ní obsažena především rozhodnutí k občanskému zákoníku z roku 1964 a k obecnému zákoníku občanskému.⁴⁵ Orientaci by mělo usnadňovat to, že systematika této části odpovídá členění zákona. Konečně třetí část této knihy obsahuje přílohy. Mezi ně patří důvodová zpráva, která by měla osvětlit motivy vedoucí k nové právní úpravě, a texty předchozích právních úprav, včetně vládního návrhu občanského zákoníku z roku 1937, který sice nikdy přijat nebyl, ale obsah NOZ ovlivnil dosti zásadně. Všechny tři právě uvedené části by měly čtenáři poskytnout alespoň základní představu o obsahu právní úpravy věcí v právním smyslu v novém občanském zákoníku.

V Brně v prosinci 2012

Autoři

⁴⁴ Z literatury k této problematice např. Pilková, J. Právní úprava cenných papírů v návrhu nového občanského zákoníku. *Obchodněprávní revue*, 2011, č. 8, s. 238 a násl.

⁴⁵ Je však nutno upozornit na okolnost, že obecný zákoník občanský nerozlišoval mezi příslušenstvím a součástí věci, a vše zahrnoval pod pojem příslušenství; tuto okolnost je zapotřebí vzít v úvahu při práci s judikaturou z Vážného sbírky a mezi obojím pečlivě rozlišovat. K tomu viz Sedláček, J. Op. cit., s. 218.

SEZNAM ZKRATEK

Prameny:

ASPI	Právní informační systém nakladatelství Wolters Kluwer ČR, a. s.
Bohuslav (finanční)	Sbírka rozhodnutí nejvyššího správního soudu ve věcech finančních, pořádaná JUDr. Josefem Bohuslavem
C	Soubor civilních rozhodnutí a stanovisek Nejvyššího soudu (vydává C. H. Beck)
PrRo	Právní rozhledy (vydává C. H. Beck)
R	Sbírka soudních rozhodnutí a stanovisek (vydává Nejvyšší soud ČR v nakladatelství Novatrix, s. r. o.)
S IV	Nejvyšší soud ČSSR, Nejvyšší soud ČSR a Nejvyšší soud SSR o občanském soudním řízení a o řízení před státním notářstvím. Sborník stanovisek, zpráv o rozhodování soudů a soudních rozhodnutích Nejvyšších soudů ČSSR, ČSR a SSR 1970–1983. Vydal Nejvyšší soud ČSSR nákladem Statistického a evidenčního vydavatelství tiskopisů, Praha 1986.
Sb. NSS	Sbírka rozhodnutí Nejvyššího správního soudu (vydává Nejvyšší správní soud v nakladatelství Wolters Kluwer ČR, a. s.)
Sb. ÚS	Sbírka nálezů a usnesení Ústavního soudu (vydává nakladatelství C. H. Beck)
SoJ	Soudní judikatura z oblasti občanského, obchodního a pracovního práva (vydává nakladatelství Wolters Kluwer ČR, a. s.)
SoRo	Soudní rozhledy (vydává C. H. Beck)
Vážný	Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky ve věcech občanských; pořádal František Vážný
www.nsoud.cz	internetové stránky Nejvyššího soudu ČR

Právní předpisy:

NOZ	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
obč. zák.	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník
obch. zák.	zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník

o. s. ř.	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
o. z. o.	císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s., Obecný zákoník občanský

Ostatní:

KS	Krajský soud
MS	Městský soud
NS	Nejvyšší soud
ÚS	Ústavní soud
VS	Vrchní soud

Č Á S T I

Text nového občanského
zákoníku

HLAVA IV

VĚCI A JEJICH ROZDĚLENÍ

Díl 1

Všeobecná ustanovení

§ 489

Věc v právním smyslu (dále jen „věc“) je vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí.

Rozhodnutí č. 1 až 10.

§ 490

Věc určená k obecnému užívání je veřejný statek.

Rozhodnutí č. 11 až 13.

§ 491

(1) Plod je to, co věc pravidelně poskytuje ze své přirozené povahy, jak je dáno jejím obvyklým účelovým určením a přiměřeně k němu, ať s přičiněním člověka nebo bez něho.

(2) Užitky jsou to, co věc pravidelně poskytuje ze své právní povahy.

§ 492

(1) Hodnota věci, lze-li ji vyjádřit v penězích, je její cena. Cena věci se určí jako cena obvyklá, ledaže je něco jiného ujednáno nebo stanoveno zákonem.

(2) Mimořádná cena věci se stanoví, má-li se její hodnota nahradit, s přihlédnutím ke zvláštním poměrům nebo ke zvláštní oblibě vyvolané náhodnými vlastnostmi věci.

§ 493

Lidské tělo ani jeho části, třebaže byly od těla odděleny, nejsou věci.

Rozhodnutí č. 14.

§ 494

Živé zvíře má zvláštní význam a hodnotu již jako smysly nadaný živý tvor. Živé zvíře není věcí a ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze.

Rozhodnutí č. 15.

§ 495

Souhrn všeho, co osobě patří, tvoří její majetek. Jméni osoby tvoří souhrn jejího majetku a jejích dluhů.

Rozhodnutí č. 16 až 18.

Díl 2

Rozdělení věcí

§ 496

Věci hmotné a nehmotné

(1) Hmotná věc je ovladatelná část vnějšího světa, která má povahu samostatného předmětu.

(2) Nehmotné věci jsou práva, jejichž povaha to připouští, a jiné věci bez hmotné podstaty.

Rozhodnutí č. 19 až 21.

§ 497

Ovladatelné přírodní síly

Na ovladatelné přírodní síly, se kterými se obchoduje, se použijí přiměřeně ustanovení o věcech hmotných.

§ 498

Nemovitě a movité věci

(1) Nemovitě věci jsou pozemky a podzemní stavby se samostatným účelovým určením, jakož i věcná práva k nim, a práva, která za nemovitě věci prohlásí zákon. Stanoví-li jiný právní předpis, že určitá věc není součástí pozemku, a nelze-li takovou věc přenést z místa na místo bez porušení její podstaty, je i tato věc nemovitá.

(2) Veškeré další věci, ať je jejich podstata hmotná nebo nehmotná, jsou movité.

Rozhodnutí č. 22 až 42.

§ 499

Zastupitelná věc

Movitá věc, která může být nahrazena jinou věcí téhož druhu, je zastupitelná; ostatní věci jsou nezastupitelné. V pochybnostech se případ posoudí podle zvyklostí.

Rozhodnutí č. 43 až 45.

§ 500

Zuživatelná věc

Movitá věc, jejíž běžné použití spočívá v jejím spotřebování, zpracování nebo zcizení, je zuživatelná; zuživatelné jsou i ty movité věci, které náleží ke skladu nebo k jinému souboru, pokud jejich běžné užití spočívá v tom, že jsou prodávány jednotlivě. Ostatní věci jsou nezuživatelné.

Rozhodnutí č. 46.

§ 501

Hromadná věc

Soubor jednotlivých věcí náležejících téže osobě, považovaný za jeden předmět a jako takový nesoucí společné označení, pokládá se za celek a tvoří hromadnou věc.

Rozhodnutí č. 47 až 54.

§ 502

Obchodní závod

Obchodní závod (dále jen „závod“) je organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti. Má se za to, že závod tvoří vše, co zpravidla slouží k jeho provozu.

Rozhodnutí č. 55 až 57.

§ 503

Pobočka

(1) Pobočka je taková část závodu, která vykazuje hospodářskou a funkční samostatnost a o které podnikatel rozhodl, že bude pobočkou.

(2) Je-li pobočka zapsána do obchodního rejstříku, jedná se o odštěpný závod; to platí i o jiné organizační složce, pokud o ní jiný právní předpis stanoví, že se zapíše do obchodního rejstříku. Vedoucí odštěpného závodu je oprávněn zastupovat podnikatele ve všech záležitostech týkajících se odštěpného závodu ode dne, ke kterému byl jako vedoucí odštěpného závodu zapsán do obchodního rejstříku.

Rozhodnutí č. 58 až 61.

§ 504

Obchodní tajemství

Obchodní tajemství tvoří konkurenčně významné, určitelné, ocenitelné a v příslušných obchodních kruzích běžně nedostupné skutečnosti, které souvisejí se závodem a jejichž vlastník zajišťuje ve svém zájmu odpovídajícím způsobem jejich utajení.

Rozhodnutí č. 62 až 65.

Díl 3

Součást věci a příslušenství věci

Součást věci

§ 505

Součástí věci je vše, co k ní podle její povahy náleží a co nemůže být od věci odděleno, aniž se tím věc znehodnotí.

Rozhodnutí č. 66 až 75.

§ 506

(1) Součástí pozemku je prostor nad povrchem i pod povrchem, stavby zřízené na pozemku a jiná zařízení (dále jen „stavba“) s výjimkou staveb dočasných, včetně toho, co je zapuštěno v pozemku nebo upevněno ve zdech.

(2) Není-li podzemní stavba nemovitou věcí, je součástí pozemku, i když zasahuje pod jiný pozemek.

Rozhodnutí č. 76 až 82.

§ 507

Součástí pozemku je rostlinstvo na něm vzešlé.

Rozhodnutí č. 83 až 89.

§ 508

(1) Stroj nebo jiné upevněné zařízení (dále jen „stroj“) není součástí nemovité věci zapsané do veřejného seznamu, byla-li se souhlasem jejího vlastníka zapsána do téhož seznamu výhrada, že stroj jeho vlastnictvím není. Výhrada bude vymazána, prokáže-li vlastník nemovité věci nebo jiná osoba oprávněná k tomu podle zápisu ve veřejném seznamu, že se vlastník nemovité věci stal vlastníkem stroje.

(2) Má-li být takovým strojem nahrazen stroj, který je součástí nemovité věci, lze výhradu do veřejného seznamu zapsat, pokud proti tomu osoba zapsaná ve výhodnějším pořadí nevznesl odpor. Právo odporu však nemá osoba, jejíž právo nemůže být zápisem výhrady zkráceno, ani osoba, jejíž pohledávka byla již splněna; za tím účelem může být splněna i pohledávka dosud nedospělá.

Rozhodnutí č. 90 až 106.

§ 509

Inženýrské sítě, zejména vodovody, kanalizace nebo energetické či jiné vedení, nejsou součástí pozemku. Má se za to, že součástí inženýrských sítí jsou i stavby a technická zařízení, která s nimi provozně souvisí.

Příslušenství věci

§ 510

(1) Příslušenství věci je vedlejší věc vlastníka u věci hlavní, je-li účelem vedlejší věci, aby se jí trvale užívalo společně s hlavní věcí v rámci jejich hospodářského určení. Byla-li vedlejší věc od hlavní věci přechodně odloučena, nepřestává být příslušenstvím.

(2) Má se za to, že se právní jednání a práva i povinnosti týkající se hlavní věci týkají i jejího příslušenství.

Rozhodnutí č. 107 až 121.

§ 511

Jsou-li pochybnosti, zda je něco příslušenstvím věci, posoudí se případ podle zvyklostí.

§ 512

Je-li stavba součástí pozemku, jsou vedlejší věci vlastníka u stavby příslušenstvím pozemku, je-li jejich účelem, aby se jich se stavbou nebo pozemkem v rámci jejich hospodářského účelu trvale užívalo.

§ 513

Příslušenstvím pohledávky jsou úroky, úroky z prodlení a náklady spojené s jejím uplatněním.

Rozhodnutí č. 122 až 131.

Díl 4

Cenný papír

Oddíl 1

Obecná ustanovení

§ 514

Cenný papír je listina, se kterou je právo spojeno takovým způsobem, že je po vydání cenného papíru nelze bez této listiny uplatnit ani převést.

Rozhodnutí č. 132 až 140.

§ 515

Nevydal-li emitent cenný papír jako druh s náležitostmi zvlášť upravenými zákonem, musí listina určit alespoň odkazem na emisní podmínky právo, které je s cenným papírem spojeno, a údaj o emitentovi.

Rozhodnutí č. 141.

§ 516

Zastupitelné cenné papíry

(1) Cenné papíry téhož druhu vydané týměž emitentem v téže formě, z nichž vznikají stejná práva, jsou zastupitelné.

(2) Podpis emitenta na zastupitelném cenném papíru může být nahrazen jeho otiskem, pokud jsou na listině současně použity ochranné prvky proti jejímu padělání nebo pozměnění.

§ 517

Je-li z cenného papíru zavázána osoba odlišná od emitenta a poruší-li svou povinnost, nahradí emitent škodu z toho vzniklou.

§ 518

Forma cenného papíru

(1) Cenný papír může mít formu cenného papíru na doručitele, na řad, nebo na jméno.

(2) Obsahuje-li cenný papír jméno oprávněné osoby, má se za to, že se jedná o cenný papír na řad. Neobsahuje-li cenný papír jméno oprávněné osoby, platí, že se jedná o cenný papír na doručitele.

Rozhodnutí č. 142 až 147.

§ 519

Emise cenného papíru

(1) Datum emise cenného papíru označuje den, kdy může dojít k vydání cenného papíru prvním nabyvateli. Není-li stanoveno jinak, určí datum emise cenného papíru emitent.

(2) Emisní podmínky vymezují práva a povinnosti emitenta a vlastníků cenných papírů, jakož i podrobnější údaje o emisi.

Rozhodnutí č. 148.

§ 520

Vydání cenného papíru

(1) Cenný papír je vydán dnem, kdy splňuje náležitosti stanovené pro něj zákonem nebo jiným právním předpisem a kdy se stanoveným způsobem stane majetkem prvního nabyvatele.

(2) Peněžní částka, za kterou emitent cenný papír vydává, je emisní kurs cenného papíru.

Rozhodnutí č. 149 až 150.

§ 521

(1) Byl-li nabyvatel v dobré víře, že nabývá řádně vydaný cenný papír, je vydán i přesto, že nebyly dodrženy náležitosti postupu při vydání cenného papíru nebo že se cenný papír nestal vlastnictvím prvního nabyvatele stanoveným způsobem.

(2) Ten, do jehož práva bylo zasaženo tím, že nebyly dodrženy náležitosti postupu při vydání cenného papíru nebo že se cenný papír nestal vlastnictvím prvního nabyvatele stanoveným způsobem, má právo na náhradu škody vůči emitentovi i vůči osobě, která v této záležitosti jednala jménem emitenta nebo na jeho účet, za podmínek stanovených tímto zákonem.

Rozhodnutí č. 151 až 152.

§ 522

Stejnopisy

(1) Je-li cenný papír vydán ve více stejnopisech, musí být stejnopisy v textu listiny číslovány, jinak se každý stejnopis považuje za samostatný cenný papír.

(2) Bylo-li plněno na jeden stejnopis, zanikají práva ze všech ostatních stejnopisů.

§ 523

Kupón

(1) Je-li s cenným papírem spojeno právo na výnos, lze pro uplatnění tohoto práva vydat kupón jako cenný papír na doručitele; kupóny se vydávají v kupónovém archu. Je-li součástí kupónového archu talón, vyplývá z něho právo na vydání nového kupónového archu; talón však není cenným papírem.

(2) Kupón musí obsahovat alespoň údaje o

- a) druhu a emitentovi cenného papíru, ke kterému byl vydán; byl-li kupón vydán k cennému papíru, vyžaduje se i jeho číselné označení,
- b) výši výnosu nebo způsobu jejího určení a
- c) datu a místa uplatnění práva na výnos.

§ 524

Hromadná listina

(1) Zastupitelné cenné papíry lze nahradit hromadnou listinou. Pro emisi a vydání hromadné listiny platí stejné podmínky jako pro vydání jednotlivého cenného papíru. Hromadná listina obsahuje alespoň ty náležitosti, které zákon stanoví pro jednotlivý cenný papír včetně jeho čísla.

(2) Vlastník hromadné listiny má právo na její výměnu za jednotlivé cenné papíry; určí-li emitent podmínky pro její výměnu, pak při splnění těchto podmínek.

(3) Práva z hromadné listiny nelze převodem dělit na podíly. To neplatí, pokud došlo k imobilizaci cenného papíru při jeho hromadné úschově; v tom případě musí

takový podíl odpovídat jednotlivým cenným papírům, které jsou hromadnou listinou nahrazovány.

Rozhodnutí č. 153.

Oddíl 2

Zaknihované cenné papíry

§ 525

Zaknihovaný cenný papír

(1) Je-li cenný papír nahrazen zápisem do příslušné evidence a nelze-li jej převést jinak než změnou zápisu v této evidenci, jedná se o zaknihovaný cenný papír. Zaknihované cenné papíry jsou zastupitelné, pokud byly vydány tímž emitentem a pokud z nich vznikají stejná práva.

(2) Ustanovení o cenných papírech se použijí i na zaknihované cenné papíry, ledaže to vylučuje jejich povaha, tento zákon nebo jiný právní předpis.

§ 526

Evidence zaknihovaných cenných papírů

Evidence zaknihovaných cenných papírů se vede na majetkových účtech; jimi jsou účet vlastníka nebo účet zákazníků.

§ 527

Účet vlastníka

(1) Na účtu vlastníka jsou evidovány zaknihované cenné papíry toho, pro něhož byl účet zřízen.

(2) Má se za to, že vlastníkem zaknihovaného cenného papíru je osoba, na jejímž účtu vlastníka je zaknihovaný cenný papír evidován.

§ 528

Účet zákazníků

(1) Na účtu zákazníků jsou evidovány zaknihované cenné papíry osob, které zaknihovaný cenný papír svěřily tomu, pro něhož byl účet zákazníků zřízen.

(2) Ten, pro koho byl účet zákazníků zřízen, není vlastníkem zaknihovaných cenných papírů evidovaných na tomto účtu.

Rozhodnutí č. 154 až 156.

Oddíl 3

Přeměna cenného papíru na zaknihovaný cenný papír a přeměna zaknihovaného cenného papíru na cenný papír

Pododdíl 1

Přeměna cenného papíru na zaknihovaný cenný papír

§ 529

(1) Rozhodl-li emitent o přeměně cenného papíru na zaknihovaný cenný papír, bez zbytečného odkladu zveřejní své rozhodnutí včetně lhůty, ve které vlastník cenného papíru emitentovi cenný papír odevzdá, a rozhodnutí v téže lhůtě uveřejní způsobem umožňujícím dálkový přístup.

(2) Zakazuje se určit lhůtu k odevzdání cenného papíru emitentovi kratší než dva měsíce a delší než šest měsíců ode dne zveřejnění rozhodnutí.

(3) Emitent, kterému jiný právní předpis ukládá vést evidenci vlastníků cenných papírů, zašle osobě uvedené v této evidenci a na adresu tam uvedenou oznámení o přeměně tohoto cenného papíru na zaknihovaný cenný papír.

§ 530

(1) Vlastník cenného papíru sdělí při jeho odevzdání emitentovi číslo účtu v příslušné evidenci, na který má být cenný papír zaevidován; pokud mu tento údaj nesdělí, určí mu k tomu emitent dodatečnou lhůtu, která nesmí být kratší než dva měsíce.

(2) Odevzdal-li vlastník emitentovi cenný papír a nesdělil-li mu číslo účtu v příslušné evidenci, na který má být cenný papír zaevidován, ani v dodatečné lhůtě, přejde na emitenta vlastnické právo k tomuto cennému papíru dnem, kdy za něj jeho vlastníku zaplatí spravedlivou cenu.

§ 531

Je-li vlastník cenného papíru v prodlení s odevzdáním cenného papíru, určí emitent k jeho odevzdání dodatečnou lhůtu způsobem stanoveným v § 529 odst. 1 a při jejím vyhlášení upozorní, že cenný papír, který nebude odevzdán ani v dodatečné lhůtě, prohlásí emitent za neplatný.

§ 532

(1) Na žádost emitenta zaeviduje centrální depozitář zaknihované cenné papíry do centrální evidence obdobně jako při vydání zaknihovaného cenného papíru a zaeviduje cenné papíry na majetkové účty uvedené v žádosti. Žádost emitent podá po uplynutí lhůty stanovené v § 529 odst. 1 nebo i před jejím uplynutím, pokud mu byly odevzdány všechny cenné papíry, nejpozději však po uplynutí dodatečné lhůty.

(2) Od podání žádosti emitenta o zaevidování zaknihovaného cenného papíru do centrální evidence do zaevidování celé emise nelze s těmito cennými papíry obchodovat na evropském regulovaném trhu.

§ 533

(1) Cenný papír, který nebyl odevzdán, eviduje centrální depozitář na zvláštním technickém účtu; majitelem technického účtu je emitent. Zaevidováním na tomto účtu jsou tyto cenné papíry přeměněny na zaknihované cenné papíry.

(2) Právo na výnos z cenného papíru uvedeného v odstavci 1 za dobu od skončení lhůty podle § 529 odst. 1 nedospěje dříve, než vlastník cenného papíru emitentovi cenný papír odevzdá.

§ 534

(1) Nebyl-li cenný papír odevzdán ani v dodatečné lhůtě, prohlásí jej emitent za neplatný.

(2) Po prohlášení cenného papíru za neplatný prodá emitent zaknihovaný cenný papír, který jej nahrazuje, s odbornou péčí. Rozhodne-li emitent prodat zaknihovaný cenný papír ve veřejné dražbě, uveřejní místo, dobu a předmět dražby alespoň dva týdny před jejím konáním.

(3) Emitent vyplátí výtěžek z prodeje zaknihovaného cenného papíru osobě, jejíž cenný papír byl prohlášen za neplatný, po započtení pohledávek vzniklých emitentovi prohlášením cenného papíru za neplatný a prodejem zaknihovaného cenného papíru, který jej nahrazuje.

§ 535

Ustanovení § 529, 531 až 533 se přiměřeně použijí na cenné papíry, které se přeměňují na zaknihované cenné papíry, které mají být vedeny v samostatné evidenci.

Pododdíl 2

Přeměna zaknihovaného cenného papíru na cenný papír

§ 536

Rozhodl-li emitent o přeměně zaknihovaného cenného papíru na cenný papír, bez zbytečného odkladu své rozhodnutí zveřejní a rozhodnutí v téže lhůtě uveřejní způsobem umožňujícím dálkový přístup.

§ 537

(1) Centrální depozitář předá emitentovi do třiceti dnů ode dne, kdy obdrží emitentovo oznámení o přeměně zaknihovaného cenného papíru na cenný papír, výpis z centrální i navazující evidence obsahující údaje o emisi zaknihovaného cenného papíru, o vlastnících zaknihovaných cenných papírů, zda bylo nakládání se zakniho-

vaným cenným papírem pozastaveno a zda byl zaknihovaný cenný papír zastaven včetně označení zástavního věřitele.

(2) Centrální depozitář ani majitel účtu zákazníků nesmí po vyhotovení výpisu provést ve své evidenci žádný zápis týkající se zaknihovaného cenného papíru přeměňovaného na cenný papír.

§ 538

(1) Centrální depozitář zruší evidenci zaknihovaného cenného papíru ke dni určenému emitentem, nejdříve však ke dni vyhotovení výpisu podle § 537 odst. 1 a nejpozději do jednoho měsíce ode dne, kdy byl výpis vyhotoven.

(2) Zrušení evidence zaknihovaného cenného papíru oznámí centrální depozitář organizátorovi evropského regulovaného trhu, na kterém jsou tyto zaknihované cenné papíry přijaty k obchodování, účastníkům centrálního depozitáře, kteří tuto skutečnost oznámí vlastníkům zaknihovaných cenných papírů a majiteli účtu zákazníků.

(3) Majitel účtu zákazníků zruší evidenci zaknihovaných cenných papírů k témuž dni jako centrální depozitář.

§ 539

(1) Vlastníku zaknihovaného cenného papíru, který byl přeměněn na cenný papír, vzniká dnem zrušení evidence zaknihovaného cenného papíru právo na odevzdání cenného papíru emitentem.

(2) Cenný papír je vydán nejdříve ke dni zrušení evidence.

Rozhodnutí č. 157 až 159.

§ 540

(1) Je-li ke dni zrušení evidence zaknihovaného cenného papíru pozastaveno nakládání s cenným papírem, k němuž dal příkaz orgán veřejné moci, odevzdá emitent cenný papír tomuto orgánu.

(2) Je-li ke dni zrušení evidence zaknihovaného cenného papíru pozastaveno nakládání se zaknihovaným cenným papírem, k němuž dala příkaz osoba k tomu oprávněná podle zákona upravujícího podnikání na kapitálovém trhu, vznikne vlastníkovi tohoto zaknihovaného cenného papíru právo na odevzdání cenného papíru až po uplynutí doby, na kterou bylo nakládání se zaknihovaným cenným papírem pozastaveno. To neplatí, jestliže osoba, která dala příkaz k tomu, aby bylo pozastaveno nakládání, souhlasí s odevzdáním cenného papíru vlastníku.

§ 541

(1) Je-li ke dni zrušení evidence zaknihovaného cenného papíru zaknihovaný cenný papír zastaven, zůstávají účinky zastavení nedotčeny; právo na odevzdání cenného papíru vzniká zástavnímu věřiteli. Povinnost odevzdat cenný papír emitent splní též